

Nauczyciel: Elżbieta Stramska

**Zespół Placówek Oświatowych w Zbludowicach
Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Zbludowicach**

**ZASADY OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH
UCZNIÓW NA ZAJĘCIACH SZACHOWYCH
W KLASACH II „A” I II „B” W ROKU SZKOLNYM 2015/2016
- REALIZACJA PROGRAMU
„EDUKACJA PRZEZ SZACHY W SZKOLE”
2014-2016**

1. Zasady ewaluacji osiągnięć edukacyjnych uczniów na zajęciach szachowych

Ewaluacja osiągnięć uczniów jest nierozdzielnie związana z celami opisanymi w realizowanym programie nauczania. Zwłaszcza w przypadku zajęć szachowych w ramach Projektu „Edukacja przez Szachy w Szkole” uwzględniać należy zarówno cele specjalistyczne, związane bezpośrednio z dyscypliną i w niej potrzebne, jak i cele ogólnorozwojowe, edukacyjne.

Aktem prawnym, na którym można i należy się oprzeć (w połączeniu ze szkolnym systemem oceniania) ustalając i egzekwując kryteria oceniania na zajęciach szachowych jest Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 roku, a dokładniej na poniższym jego fragmencie:

Przy ustalaniu oceny z wychowania fizycznego, techniki, plastyki i muzyki należy w szczególności brać pod uwagę wysiłek wkładany przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć.

Oczywiście, rozporządzenie nie wymienia tu nauki gry w szachy explicite, jednak z wymienionymi przedmiotami łączy ją wiele wspólnego: jest to również dziedzina, w której posiadanie bądź brak określonych cech umysłu i osobowości może być wsparciem lub utrudnieniem dla ucznia. Ocena szkolna nie może dziecka nagradzać za sam talent szachowy lub karać za jego mniejszy poziom. Zajęcia szachowe nie mają, dla przykładu, stygmatyzować i gnębić dzieci o słabszej pamięci i koncentracji, ale pomagać im te cechy i umiejętności rozwijać. Celem nadrzędnym projektu nie jest wytrenowanie zawodowych szachistów, ale wsparcie ogólnego rozwoju intelektualnego, społecznego i emocjonalnego dzieci oraz rozbudzenie w nich sympatii do królewskiej gry. W praktyce zatem, podobnie jak przy ocenianiu na lekcjach wychowania fizycznego, techniki, plastyki i muzyki, przy ocenianiu na lekcjach szachów nauczyciel powinien – obok obiektywnych osiągnięć i wyników – uwzględniać zaangażowanie ucznia, wkładany przez niego czas, trud, aktywność, starania, to, co w żargonie nauczycielskim zwykło się nazywać „stosunkiem do przedmiotu” i „pracą na lekcji”.

Ocena semestralna i roczna z zajęć szachowych składa się z dwóch komponentów:

części opisowej - zawierającej krótki opis zdobytych umiejętności w grze oraz części wyrażonej stopniem celującym, bardzo dobrym, dobrym, dostatecznym lub dopuszczającym. Ze względu na charakter zajęć nie uwzględnia się oceny niedostatecznej.

Na zakończenie roku szkolnego uczeń otrzymuje świadectwo z zajęć szachowych z oceną składającą się z dwóch części – części opisowej i oceny wyrażonej stopniem szkolnym.

2. Kryteria oceniania uczniów na zajęciach szachowych / komponenty oceny ucznia z zajęć szachowych

2.1. Część opisowa oceny

Ocena opisowa ucznia z zajęć szachowych opisuje cztery główne komponenty:

1. stopień opanowania przez ucznia treści dydaktycznych i nabytych kompetencji (w odniesieniu do „planowanych osiągnięć ucznia” z programu nauczania)
2. krótki opis postaw i zachowań odnoszących się do gry, przeciwników, partnerów (w odniesieniu do „planowanych osiągnięć ucznia” z programu nauczania)
3. krótki opis stosunku ucznia do przedmiotu, pracy na lekcji, aktywności, zaangażowania (w odniesieniu do szkolnego systemu oceniania)
4. ewentualnie kwestie dodatkowe, warte podkreślenia/uwzględnienia

Jeżeli chodzi o punkt pierwszy, to po pierwszym roku nauki należy przede wszystkim uwzględnić:

1.1	czy uczeń potrafi opisać szachownicę / rozpoznać szachownicę wśród plansz do innych gier
1.2	czy uczeń potrafi wymienić nazwy bierki szachowych i prawidłowo wskazać ich desygnaty
1.3	czy uczeń potrafi rozpoznać symbole graficzne poszczególnych bierki
1.4	czy uczeń potrafi prawidłowo poruszać bierkami po szachownicy
1.5	czy uczeń potrafi prawidłowo ustawić bierki w pozycji wyjściowej na szachownicy
1.6	czy uczeń potrafi wyjaśnić / pokazać czym jest szach
1.7	czy uczeń potrafi wyjaśnić / pokazać czym jest mat

zaś po drugim roku nauki należy przede wszystkim uwzględnić:

1.8	czy uczeń potrafi dać szacha w umożliwiającej to pozycji
1.9	czy uczeń potrafi bronić króla przed szachem
1.10	czy uczeń potrafi prawidłowo wykonać roszadę
1.11	czy uczeń zna wartość umowną bierki (potrafi odróżnić bicia opłacalne od nieopłacalnych)
1.12	czy uczeń potrafi dać mata dwiema wieżami

W zakresie punktu drugiego po pierwszym roku i drugim roku nauki powinno się wziąć pod uwagę głównie:

- 2.1 czy uczeń przestrzega zasad „fair play” (nie próbuje oszukiwać, naciągać zasad gry na swoją korzyść, cofać ruchów itp.)
- 2.2 czy uczeń przestrzega podstawowych zasad gry (ruchy wykonujemy na przemian, białe zaczynają, nie zbija się króla, mat kończy partię itp.)
- 2.3 jak uczeń odnosi się do przeciwników / partnerów (szacunek, lekceważenie, chępczenie się, pomoc itp.)

Punkt trzeci i związane z nim elementy oceny zależą w dużej mierze od specyfiki grupy. Ogólnie należy zwrócić uwagę na:

- 3.1 uczestnictwo ucznia w zajęciach (np. chętnie / niechętnie)
- 3.2 zaangażowanie ucznia w zajęcia i aktywność (pozytywną)
- na nich
- 3.3 wykonywanie poleceń i próśb nauczyciela
- 3.4 sumienność i dokładność wykonywanej pracy (zadań, kolorowanek, ewentualnych prac domowych itp.)
- 3.5 wszelka dodatkowa aktywność (np. udział w konkursach o tematyce szachowej, udział w turniejach szachowych, przygotowanie dodatkowych prac itp.)

Ocenę opisową podaje nauczyciel indywidualnie zgodnie z przeprowadzonymi obserwacjami każdego ucznia na zajęciach.

2.2. Część oceny wyrażona stopniem

Na zakończenie zajęć szachowych – po drugim roku nauki - uczeń potrafi

- **na ocenę dopuszczającą:**

- ✓ z pomocą nauczyciela podać ogólne zasady gry w szachy, tj. jakie ruchy mają figury i pionowy w grze
- ✓ z pomocą nauczyciela podać zasady bicia każdej figury i pionów
- ✓ uzupełnić prosty diagram szachowy związany z wykonaniem podstawowego ruchu danej figury
- ✓ podejmować próby rozgrywki szachowej i starać się odpowiadać poprawnie na pytania nauczyciela związane z wykonywaniem konkretnych ruchów na szachownicy
- ✓ starać się w rozgrywce bronić atakowanego króla
- ✓ z pomocą nauczyciela uzupełniać diagramy związane z obroną szachowanego króla
- ✓ podawać wartości pojedynczych bierek
- ✓ w miarę poprawnie reagować na zachowanie przeciwnika związane z szachowaniem króla

- ✓ z pomocą nauczyciela lub rówieśników wymienić zasady dobrego debiutu
- ✓ z pomocą nauczyciela lub rówieśników podać sytuacje, których nie można wykonać roszady
- ✓ starać się doprowadzać rozgrywaną partię do końca

- **na ocenę dostateczną:**

- ✓ określać jaki ruch wykonać, aby obronić króla przed szachem
- ✓ z pomocą nauczyciela rozwiązywać diagramy szachowe z zastosowaniem wszystkich możliwości szachowania króla w różnych sytuacjach
- ✓ starać się w rozgrywce bronić atakowanego króla
- ✓ podawać wartości pojedynczych bierok
- ✓ właściwie reagować na zachowanie przeciwnika związane z szachowaniem króla
- ✓ wymienić zasady dobrego debiutu
- ✓ starać się matować króla w grze z przeciwnikiem
- ✓ właściwie odczytać diagram szachowy i samodzielnie lub z niewielką pomocą nauczyciela poprawianie go uzupełnić
- ✓ powiedzieć jak wykonać roszadę krótką i długą w grze
- ✓ wymienić wszystkie sytuacje, w których nie można wykonać roszady
- ✓ powiedzieć co to znaczy promocja piona i bicie w przelocie
- ✓ starać się wygrać partię wykonując mata dwiema wieżami lub matem wieżą i hetmanem

- **na ocenę dobrą:**

- ✓ przewidzieć ruch przeciwnika, aby obronić króla przed szachem
- ✓ rozwiązywać diagramy szachowe z zastosowaniem wszystkich możliwości szachowania króla w różnych sytuacjach
- ✓ obronić atakowanego króla i nie pozwolić na podwójny szach
- ✓ rozwiązywać zadania i problemy szachowe związane z obroną przed szachem
- ✓ przewidywać zachowanie przeciwnika związane z szachowaniem króla
- ✓ obliczać wartości bierok pozostałych na szachownicy i określać kto ma przewagę w grze
- ✓ przeprowadzać każdą rozgrywkę według zasad dobrego debiutu
- ✓ starać się dać mata przeciwnikowi w szachach szybkich (15 min. na partię)
- ✓ rozgrywać partię z zastosowaniem przemiany piona lub z biciem w przelocie
- ✓ omawiać diagramy szachowe z matowaniem króla przeciwnika
- ✓ stosować roszadę w grze
- ✓ starać się wygrać partię wykonując mata dwiema wieżami
- ✓ stosować zasadę widełek w grze, tj. atak jednej figury na co najmniej dwie figury przeciwnika

✓ dzielić się swoją wiedzą z rówieśnikami

• **na ocenę bardzo dobrą:**

- ✓ samodzielnie uzupełniać diagramy szachowe
- ✓ indywidualnie rozwiązywać zadania szachowe
- ✓ określać różne sytuacje szachowania króla podczas gry,
- ✓ rozwiązywać diagramy szachowe z zastosowaniem szachowania z odsłony
- ✓ omawiać z nauczycielem sytuacje obrony szachowanego króla
- ✓ obliczać wartości bierek pozostałych na szachownicy i określać kto ma przewagę w grze
- ✓ przeprowadzać każdą rozgrywkę według zasad dobrego debiutu
- ✓ doskonale radzić sobie ze stosowaniem roszady w grze
- ✓ przeprowadzać rozgrywkę z zastosowaniem przemiany piona
- ✓ stosować bicie pionem w przelocie
- ✓ szybko dać mata przeciwnikowi
- ✓ tworzy opowiadanie na podstawie historyjki obrazkowej związanej z matowaniem hetmanem i królem
- ✓ potrafi rozegrać partię z matowaniem dwiema wieżami
- ✓ stosować zasadę widełek w grze, tj. atak jednej figury na co najmniej dwie figury przeciwnika
- ✓ omawiać różne sposoby matowania króla
- ✓ rozgrywać partię z zapisem i zegarem szachowym
- ✓ omawiać wykonywane ruchy podczas rozwiązywania diagramów zgodnie z poleceniami nauczyciela
- ✓ uczestniczyć w rozgrywkach i turniejach szachowych
- ✓ dzielić się swoją wiedzą z rówieśnikami

• **na ocenę celującą:**

- ✓ biegle uzupełniać diagramy szachowe
- ✓ indywidualnie i bezbłędnie rozwiązywać zadania szachowe
- ✓ szybko obliczać wartości bierek pozostałych na szachownicy i określać kto ma przewagę w grze
- ✓ rozegrać partię szachową z zastosowaniem podwójnego szacha
- ✓ rozwiązywać diagramy szachowe z sytuacjami podwójnego szacha
- ✓ przeprowadzać każdą rozgrywkę według zasad dobrego debiutu
- ✓ uzasadniać stosowanie roszady w grze i omawiać warunki prawidłowej roszady na dużej szachownicy
- ✓ przeprowadzać rozgrywkę z zastosowaniem przemiany piona
- ✓ stosować bicie pionem w przelocie
- ✓ szybko dać mata przeciwnikowi
- ✓ tworzy rozbudowane opowiadanie na podstawie historyjki obrazkowej związanej z matowaniem hetmanem i królem

- ✓ potrafi szybko rozegrać partię z matowaniem dwiema wieżami
- ✓ stosować zasadę widełek w grze, tj. atak jednej figury na co najmniej dwie figury przeciwnika
- ✓ prowadzić dyskusję na temat matowania króla w różnych sytuacjach
- ✓ rozgrywać szybko i zwycięsko partie z zapisem i zegarem szachowym
- ✓ dzielić się swoimi umiejętnościami gry z rówieśnikami
- ✓ **z sukcesem uczestniczyć w rozgrywkach i turniejach szachowych**

Oczywiście, jak przy każdej ocenie tak i przy ocenie na zajęciach szachowych, należy wziąć pod uwagę indywidualne możliwości i predyspozycje ucznia. Wymiar sportowy jest tu drugorzędny, najważniejszy jest harmonijny rozwój ogólny dziecka, w tym społeczny.

Opracowane na podstawie kryteriów Magdaleny Zielińskiej podanych przez Polski Związek Szachowy

Elżbieta Stramska